(इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णयाचा मराठी भाषेत अनुवाद)

मुंबई उच्च न्यायालय

फौजदारी अपिलीय अधिकारिता

फौजदारी पुनरीक्षण अर्ज क्रमांक. १०६/२०१७

१. शंकर छाना वसावा,

वय अंदाजे ३० वर्ष,

रहिवासी अथल,साई विला,

रूम क्रमांक. ३०३, सिल्वासा

२. अश्विन रामनरेश सिंह

वय अंदाजे ३१ वर्ष,

रहिवासी भुरकूड फॅलिया,

सिल्वासा

३. चेतन मकान पटेल

वय अंदाजे ३२ वर्ष,

रहिवासी भास्ट फॅलिया

जानुबाई सिल्वासा येथे भाड्याच्या खोलीत

४. अवदेश संपत यादव,

वय अंदाजे ३२ वर्ष,

रहिवासी अठल , साई विला,

रूम क्रमांक. ३११, सिल्वासा .... अर्जदार

विरुद्ध

द स्टेट (युनिअन टेरेटरी) दादरा आणि नगर हवेली

.... उत्तरवादी

अर्जदारासाठी वकील:- श्री.राहुल कामेरकर यांच्या निर्देशाखाली सुश्री.जाणे कॉक्स सोबत श्री राहील फझेलभोय

उत्तरवादी क्रमांक. १ साठी वकील:- श्री. एच.एस. वेणेगावकर यांच्या निर्देशाखाली श्री. हर्ष देढिया

कोरम:- न्यायमूर्ती एस.एम. मोडक

दिनांक:- २२ आणि २६ मार्च २०२४

न्यायनिर्णय:-

१ . दादरा आणि नगर हवेली, सिल्वासा येथील मुख्य न्यायिक दंडाधिकारी न्यायालय आणि दादरा नगर हवेली येथील सत्र न्यायाधीश न्यायालयाने भारतीय दंड संहितेच्या कलम ३४ सह वाचन केलेले कलम ३४१ , ३२३ (थोडक्यात आय.पी.सी) अंतर्गत दंडनीय गुन्ह्यांसाठी पहिल्या चार अर्जदारांना दोषी ठरवण्यात बेकायदेशीरपणा केला आहे का हा या पुनरीक्षण अर्जात समाविष्ट असलेला मुद्दा आहे. २ ९ मार्च २ ० ० ७ रोजी सिंधूर फालिया येथील अथळ गावात सुमारे २ २ .३ ० वाजता सुरेश मदाम्बिल कलेरिकल या पहिल्या माहिती देणाऱ्याला मारहाण केल्याबद्दल सिल्वासा पोलिस ठाण्याने त्यांच्यावर आरोपपत्र दाखल केले होते.

२. ट्रायल नंतर, ठोठेवण्यात आलेली शिक्षा खालील प्रमाणे आहे

ए. आय.पी.सी च्या कलम ३४१ अंतर्गत गुन्ह्यासाठी एक महिना कारावास.

बी. आय.पी.सी च्या कलम ३२३ अंतर्गत गुन्ह्यासाठी तीन महिने कारावास.

तर, त्या सर्वांना आय. पीसीच्या कलम ३४ सह वाचन केलेल्या कलम ५०४,५०६ नुसार शिक्षापात्र गुन्ह्यांसाठी निर्दोष मुक्त करण्यात आले. हे दिनांक ९ डिसेंबर २०१४ रोजीच्या न्यायनिर्णयानुसार आहे. तर, विद्वान सत्र न्यायाधीशाने दिनांक ३१ जानेवारी २०१७ रोजीच्या न्यायनिर्णयानुसार दोषसिद्धी तसेच शिक्षेची पुष्टी केली.

३. या न्यायालयाने दिनांक १७ फेब्रुवारी २०१७ च्या आदेशानुसार पुनरीक्षण स्वीकारले . अशाप्रकारे, मी अर्जदारांसाठी विद्वान वकील सुश्री. जाणे कॉक्स आणि उत्तरवादी क्रमांक. १ साठी विद्वान वकील श्री हर्ष देढिया यांचे म्हणणे ऐकले आहे, या दोघांनी पुनरीक्षणाच्या व्याप्तीच्या मुद्द्यावर तसेच खालील दोन्ही न्यायालयांद्वारे योग्य किंवा चुकीच्या पुराव्याच्या अवलोकनाच्या मुद्द्यावर प्रगत युक्तिवाद केले आहेत. पुनरावृत्तीच्या व्याप्तीच्या मुद्द्यावर, दोघही काही न्यायनिर्णयावर विसंबून राहिले. सुश्री. कॉक्स खालील न्यायनिण्यावर विसंबून राहिली .

<u>पुनरिक्षणाची व्याप्ती</u>

(ए) ***<u>जोसेफ विरुद्ध स्टेट ऑफ केरळ</u>*** [1]

यात काही शंका नाही की माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने पुराव्याच्या अवलोकनाचा मुद्दा हाताळला, परंतु तो दोषसिद्धीच्या समवर्ती निष्कर्षाच्या पार्श्वभूमीवर नाही, तर दोषमुक्तीचा न्यायनिर्णय होता आणि मुद्दा अपिलीय न्यायालयाच्या अवलोकनाबद्दल होता.

(बी) ***<u>स्टेट ऑफ गुजरात विरुद्ध भारवाड जक्षीभाई नागरीभाई आणि इतर</u>*** [2].

त्याचप्रमाणे, या प्रकरणात, गुजरात उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने निर्दोष मुक्तीच्या न्यायनिर्णयाविरुद्ध राज्याने दाखल केलेल्या अपीलवर सुनावणी केली आहे. पहिल्या आदेशाविरूद्धच्या अपीलमध्ये पुराव्याचे अवलोकन करण्यासाठी मोठी संधी असते.

(सी) ***<u>अमित कपूर विरुद्ध रमेश चंदेर आणि इतर</u>*** [3]

यात काही शंका नाही की, पुनरीक्षणाची कार्यवाही झाली होती आणि संहितेच्या कलम ३ ९ ७ किंवा ४ ८ २ अंतर्गत आरोप रद्दबातल करण्याची तत्त्वे निश्चित केली गेली आहेत. असा मुद्दा खटल्याच्या पूर्व टप्प्यावर उद्भवतो. <u>चौकशीची व्याप्ती वेगळी आहे</u>. परिच्छेद ८ कडे माझे लक्ष वेधले जाते. जर पुरावा नसताना निष्कर्ष नोंदवला गेला किंवा महत्वाच्या पुराव्याकडे दुर्लक्ष केले गेले तर पुनरीक्षणात्मक अधिकारक्षेत्र

1 २००३ (१) एस.सी.सी ४६५.

2 १ ९ ८ ९ एस. सी. सी. ऑनलाईन गुज. ४ ०.

3 एम. ए. एन. यू./एस. सी./ ० ७ ४ ६ /२ ० १ २.

लागू केले जाऊ शकते. ही निरीक्षणे उद्धृत केलेल्या न्यायनिर्णयाच्या आधारे होती ज्यात खटल्याच्या वेळी नोंदवलेल्या पुराव्याचे अवलोकन होते. त्याच न्यायनिर्णयात, परिच्छेद ९ मध्ये असे निरीक्षण नोंदवले गेले आहे की, *"उच्च न्यायालयाचे पुनरीक्षणात्मक अधिकारक्षेत्र अतिशय मर्यादित आहे आणि त्याचा नियमित पद्धतीने वापर केला जाऊ शकत नाही."* (परिच्छेद ९)

(डी) ***राम ब्रिक्षा सिंग विरुद्ध अंबिका यादव*** [4].

ज्यामध्ये पहिल्या खटल्याच्या सुनावणीनंतर हे प्रकरण परत पाठवण्यात आले आणि परतीच्या आदेशाला सर्वोच्च न्यायालयात आव्हान देण्यात आले. उच्च न्यायालयाने पुनरीक्षणातील पुराव्याचे पुनःअवलोकन केले आहे असा युक्तिवाद केला आहे. हे प्रकरण शेवटी गुणवत्तेनुसार ठरवण्यात आले नाही, तर केवळ परत पाठवण्यात आले या कारणास्तव ते फेटाळण्यात आले.

(ई) ***मधुकर गौरीशंकर स्वामी विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य*** [5]

ज्यामध्ये या न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांनी तथ्ये आणि दोषसिद्धीचा समवर्ती निष्कर्ष रद्दबातल केला आहे. तो वाहतुकीचा गुन्हा होता. २ साक्षीदारांच्या साक्षीवरुन दोषी ठरविण्यात आले. खरे तर, जेव्हा १७ साक्षीदार होते तेव्हा केवळ २ साक्षीदारांची चौकशी करण्यात आली आहे आणि २ साक्षीदारांनी अपघात पाहिला नाही. या तत्त्वाचा पुनरुच्चार करण्यात आला की, *"पाळणे आवश्यक असलेल्या प्रक्रियेच्या संदर्भात किंवा आदेशाच्या वैधतेच्या संदर्भात कोणतेही बेकायदेशीर कृत्य केले जात नाही याची खात्री करण्यासाठी पुनरीक्षणात्मक अधिकारक्षेत्राचा वापर केला जाऊ शकतो".*

४. याउलट, विद्वान वकील श्री देढिया खालील न्यायनिर्णयांवर अवलंबून राहिले:

(ए) ***मल्कीत सिंग विरुद्ध छत्तीसगड राज्य*** [6]

माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने पुनरीक्षण न्यायालयाच्या अधिकारांवरील मर्यादा आणि ते अपील न्यायालयाच्या अधिकारांपेक्षा कसे वेगळे आहेत याबद्दलच्या तत्त्वाचा

---

4 २००४ फौज. एल. जे ३११५
5 फौज. रिव्हिजन अर्ज क्रमांक.८३/१९९७
6 फौज.अपील क्रमांक.९१५/२०२२

पुनरुच्चार केला. (परिच्छेद ८)

(बी) ***मंजू राम कालिता विरुद्ध आसाम राज्य*** [7]

तीन न्यायालयांनी आधीच त्यांचे काम केले आहे आणि हे प्रकरण माननीय सर्वोच्च न्यायालयापर्यंत पोहोचले आहे. माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप करण्यास नकार दिला आहे. दोन मते देखील शक्य होती, अपवादात्मक परिस्थिती असल्याशिवाय समवर्ती निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप केला जाऊ शकत नाही.

(परिच्छेद १०)

निष्कर्ष

५. हे सर्व न्यायनिर्णय वाचल्यानंतर त्यात मांडलेली तत्त्वे सारखीच आहेत. पुनरीक्षण न्यायालयाच्या अधिकारांवर मर्यादा आहेत. अधिकार मर्यादित करण्यामागे एक उद्देश आहे. जरी हे निर्बंध सी.आर.पी.सी च्या कलम ३ ९ ७ आणि कलम ४ ० १ अंतर्गतच्या तरतुदींमध्ये नमूद केलेले नसले, तरीही घटनात्मक न्यायालयांनी त्या पद्धतीने कायद्याचा अर्थ लावला आहे.

६. जेव्हा खटल्याची सुनावणी ट्रायल कोर्टासमोर केली जाते, तेव्हा अशी अपेक्षा केली जाते की आरोपींनी उपलब्ध असलेले सर्व बचाव घेतले पाहिजेत. तथापि, जेव्हा फौजदारी प्रक्रिया संहितेद्वारे अपील करण्याचा अधिकाराला मान्यता दिली आहे , तेव्हा तो न्यायालयाला पुराव्याची पुन्हा अवलोकन करण्याची विनंती करू शकतो आणि अपिलीय न्यायालयाने निष्कर्ष सुधारण्याची अपेक्षा करू शकतो. असे असूनही, जर त्याला असे वाटत असेल आणि या न्यायालयात जाण्याची संधी असेल, **जर हे न्यायालय पुन्हा पुराव्याचे अवलोकन करण्याचा काम हाती घेत असेल , तर खटला संपणार नाही.**

पुराव्याचे अवलोकन

७. **अवलोकन म्हणजे काय** ? पुराव्याचे अवलोकन करणे म्हणजे काही नाही पण पुराव्याचे क्रमरचना मांडणी करणे असे म्हणणे आहेः-

ए. साक्ष विश्वसनीय आणि विश्वासू आहे की नाही.

बी. पुराव्याचा एक भाग दुसऱ्या पुराव्याच्या भागाला पुष्टी देतो की नाही.

7 २ ० ० ९ (बी) एस.सी.सी ३ ३ ०

याचा अर्थ असा नाही की पुनरीक्षण न्यायालयासमोर आरोपीला समवर्ती निष्कर्षांना आव्हान देण्यास वाव नाही. याचा अर्थ लावला गेला आहे

> *“जेव्हा पुराव्याचा भाग विचारात न घेता किंवा पुराव्याच्या भागाचा चुकीच्या पद्धतीने विचार करून निष्कर्ष नोंदवले जातात.”*

निष्कर्ष विपर्यस्त असल्याचे म्हटले जाते आणि नंतर त्याला वाव असतो.

८. शेवटी, खटल्याच्या न्यायालयाला पुराव्याचे अवलोकन करताना त्यांच्यासमोर आणलेल्या सर्व परिस्थितींचा विचार करावा लागतो आणि शेवटी त्यांना योग्य निष्कर्षापर्यंत पोहोचावे लागते. त्याचे समर्थन तर्काने केले पाहिजे. याचा अर्थ, *" अभियोग पक्षाच्या वतीने रेकॉर्डवर आणलेल्या परिस्थितीचा आणि बचाव पक्षाने रेकॉर्डवर आणलेल्या परिस्थितीचा" विचार करणे आवश्यक आहे "* संपूर्ण. ट्रायल कोर्टाला ही परिस्थिती एकमेकांच्या विरोधात मांडावी लागते आणि नंतर कोण बरोबर आहे आणि तेही वाजवी संशयाच्या पलीकडे असलेल्या पुराव्याच्या आधारस्तंभावर असा निष्कर्ष काढावा लागतो.

९. या तत्त्वांचा विचार करून, मी खालील दोन्ही न्यायालयांनी नोंदवलेले पुरावे आणि निष्कर्ष पाहिले आहेत. एकूण ४ साक्षीदार आहेत. ते पुढीलप्रमाणे आहेतः

१.	पी.डब्ल्यू.१	सुरेश मदाम्बिल कलेरिकल	पहिला माहिती देणारा
२.	पी.डब्ल्यू.२	नीलेश आर. पटेल	पंच
३.	पी.डब्ल्यू.३	दत्तूभाई पटेल	आयओ.
४.	पी.डब्ल्यू.४	डॉ. सुनील रमेश पटेल (पहिल्या माहिती देणाऱ्या आणि आरोपी क्रमांक २ -अश्विन सेठ यांना पूर्वीच्या डॉक्टरांनी दिलेल्या प्रमाणपत्राच्या आणि तपासणीच्या आधारे.	वैद्यकीय अधिकारी

अभियोग पक्षाचा पुरावा

१०. अभियोग पक्षाच्या साक्षीवरून दर्शविलेले प्रकरण खालीलप्रमाणे आहेः

(i) प्रथम माहिती देणारा-सुरेश कलेरिकल हा आय. पी. सी. ए. प्रयोगशाळेतील पॅकिंग विभागात सहाय्यक व्यवस्थापक म्हणून कार्यरत आहे. कामगारांनी केलेल्या पॅकिंगच्या कामावर देखरेख ठेवणे हे त्याचे काम आहे. पॅकिंग

विभागात काम करणाऱ्या सर्व आरोपी व्यक्तींना तो ओळखतो.

(ii) ते त्यांचे काम योग्य प्रकारे करत नव्हते आणि म्हणूनच त्यांनी त्यांना फटकारले आहे. ही घटना २ ९ मार्च २ ० ० ७ रोजी रात्री १ ० .३ ० च्या सुमारास घडली. तो कार्यालयातून घरी परत येत होता. जेव्हा तो पोलीस चौकीजवळ आला तेव्हा त्याला तेथे चार आरोपी उभे असल्याचे दिसले. आरोपी क्रमांक २ -अश्विन देखील त्याची स्प्लेंडर मोटारसायकल चालवत होता. त्याने पहिल्या माहितीदाराच्या मोटारसायकलला धडक दिली . सर्व तिन्ही आरोपींनी पहिल्या माहिती देणाऱ्याला दगड आणि मुठीच्या सहाय्याने मारहाण केली.

(iii) प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीने कंपनीच्या कर्मचाऱ्यांना बोलावले आणि त्याला कंपनीच्या रुग्णवाहिकेद्वारे विनोबा भावे सिव्हिल रुग्णालयात नेण्यात आले.

(iv) त्याने २ ९ मार्च २ ० ० ७ रोजी सुमारे २ ० .३ ० वाजता तक्रार दाखल केली.

(v) तपासादरम्यान पी. डब्ल्यू. ३ ने घटनास्थळावरून हेल्मेट जप्त केले आहे आणि प्रथम माहिती देणारा आणि आरोपी क्रमांक.२ यांच्या मोटारसायकलही जप्ती केल्या.

(vi) विनोबा भावे सिव्हिल हॉस्पिटलमधील डॉ. मनोज सिंग यांनी प्रथम माहिती देणारा आणि आरोपी क्रमांक.२ याचीही तपासणी केली. मात्र स्टडी लिव्हमुळे खटल्याच्या वेळी तो उपलब्ध नव्हता . त्याऐवजी डॉ. मनोज सिंग यांनी केलेल्या तपासणीच्या आधारे डॉ. सुनील पटेल यांनी पुरावे दिले. तो त्याचे हस्ताक्षर ओळखतो.

सिद्ध तथ्ये/निष्कर्ष

११. वरील पुराव्यांवरून आपण पाहू शकतो की काही तथ्ये सिद्ध झाली आहेत/काही निष्कर्ष काढले जाऊ शकतातः

ए) पी.डब्ल्यू.३ ने अभिसाक्ष केल्याप्रमाणे **प्रथम माहिती देणारा सुरेश जखमी झाला.** २ ९ मार्च २ ० ० ७ रोजी दुपारी १ १ .४ ५ च्या सुमारास त्याची तपासणी करण्यात आली.

बी) **आरोपी क्रमांक.२ अश्विनला देखील दुखापत झाली** त्याच्या डाव्या गुडघ्याच्या सांध्यावर खरचटल्याने . २ ९ मार्च २ ० ० ७ आणि ३ ० मार्च २ ० ० ७ च्या मध्यरात्री त्याच रुग्णालयात त्याची तपासणी करण्यात आली.

सी) **प्रथम माहिती देणारा सुरेश आणि सर्व आरोपी एकाच कंपनीत काम करत होते.** पॅकिंग विभागात आरोपींच्या सेवेविषयी कागदपत्रे गोळा करण्याच्या मुद्द्यावर तपास अधिकाऱ्याची उलटतपासणी करण्यात आली असली तरी, महत्वाच्या साक्षीदारांच्या उलटतपासणीदरम्यान, सूचना देण्यात आली होती की सर्व आरोपी व्यक्ती युनियनचे पदाधिकारी आहेत आणि काही वाद आहेत आणि तोडगा काढण्याचा करार अद्याप झालेला नाही.

डी) प्रत्यक्ष हल्ल्याच्या मुद्द्यावर ही नोंद करण्याची बाब आहे, **फक्त पहिली माहिती देणारा वगळता इतर कोणत्याही साक्षीदाराची चौकशी झाली नाही.** जरी हे पुरावे समोर आले आहेत की पहिल्या माहितीदाराने आरडाओरडा केल्यानंतर लोक तेथे जमले आहेत.

ई) **प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीला रुग्णालयात नेण्यासाठी घटनास्थळी आलेल्या कंपनीच्या कोणत्याही प्रतिनिधीची तपासणी केली जात नाही**, ही नोंद करण्याची बाब आहे.

१ २ . रेकॉर्डवर वर या सिद्ध तथ्यांच्या/पुराव्यांच्या/निष्कर्षांच्या आधारे या न्यायालयाला निष्कर्षांच्या वैधतेचे निरीक्षण करावे लागेल.

निवेदन

१ ३ . विद्वान वकील सुश्री कॉक्स यांनी खालील निवेदने दिली:-

(ए) प्रथम माहिती देणाऱ्याच्या पुराव्यामध्ये सुधारणा आहेत, म्हणजे एफ. आय. आर. मधील ठाम विधान आणि न्यायालयासमोर दिलेला पुरावा.

(बी) तपासादरम्यान गुन्ह्याचे शस्त्र जप्त करण्यात आले नाही.

(सी) हेल्मेट जप्त करणे, प्रथम माहिती देणाऱ्याची मोटारसायकल जप्त करणे (जरी पंच साक्षीदार पी. डब्ल्यू. २ आणि तपास अधिकाऱ्याची तपासणी करण्यात आली असली तरी) याबाबतचा पंचनामा सिद्ध झाला नाही आणि पंचाने प्रतिकार केला. कोणत्याही पंचांची तपासणी केली गेली नाही, असा निष्कर्ष ट्रायल कोर्टाने दिला आहे. हा चुकीचा निष्कर्ष आहे.(ट्रायल कोर्टाच्या न्यायनिर्णयातील आतील पानातील परिच्छेद १ ५ आणि १ ६ .)

डी) खालील दोन्ही न्यायालयांनी आरोपी क्रमांक.२ ला दुखापत झाल्याच्या मुद्द्यावर पुराव्याचे अवलोकन केले नाही.

ई) २ ९ मार्च २ ० ० ७ रोजी रात्री सुमारे १० .३ ० वाजता ही घटना घडली असली तरी सुमारे २ ४ तासांनंतर म्हणजेच ३ ० मार्च २ ० ० ७ रोजी एफ. आय. आर. दाखल करण्यात आला आहे आणि कोणतेही स्पष्टीकरण देण्यात आलेले नाही, याचे अवलोकन होत नाही.

(एफ) ट्रायल कोर्टाने तडजोडीचा करार अंमलात आणायचा होता आणि प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीने त्यांच्यावर दबाव आणल्याबद्दल आरोपीला खोटे फसवले, असे सांगण्याच्या उद्देशाने पुराव्याचे अवलोकन केले नाही. हे निष्कर्ष ट्रायल कोर्टाच्या आतील पान ४ २ च्या खालच्या भागावर आहेत.

जी) ट्रायल कोर्टाने ***जोसेफ वि. केरळ राज्य*** [8] च्या खटल्यातील न्याय निर्णयाचा संदर्भ एकमेव साक्षीदाराच्या विश्वासार्हतेच्या मुद्द्यावर दिला आहे. तिच्या मते, त्या खटल्यातील तथ्यांचा ट्रायल कोर्टाने विचार केला नाही.

एच) विलंब होण्याच्या दृष्टीने, तिने ***रामजी सूर्य पाडवी आणि इतर विरुद्ध महाराष्ट्र***

8 ए. आय. आर. २ ० ० ३ एस.सी ५ ० ७

राज्य [9] प्रकरणातील निरीक्षणांवर भर दिला.

बचाव

१ ४ . तिच्या म्हणण्यानुसार, मारहाणीची कोणतीही घटना घडली नाही आणि खरं तर, पहिल्या माहिती देणाऱ्याकडून चालवली जाणारी मोटारसायकल आणि आरोपी क्रमांक.२ द्वारे चालवली जाणारी मोटारसायकल यांच्यात अपघात झाला. तिच्या म्हणण्यानुसार, जर आरोपी क्रमांक.२ ने इतरांसह प्रथम माहिती देणाऱ्याला मारहाण केली असेल तर त्याने त्याच्या वैद्यकीय तपासणीसाठी का जावे.

अभियोग पक्षाचे निवेदन

१ ५ . या विरोधात, विद्वान वकील श्री देढिया यांनी खालील सबमिशन्स मांडल्याः

(i) प्रथम माहिती देणाऱ्याचा पुरावा विश्वासनीय, विश्वासार्ह असतो आणि एकाच साक्षीदाराच्या पुराव्याच्या आधारे दोषसिद्धी होऊ शकते, हे निश्चित झालेले कायदे आहेत.

(ii) त्यांच्या मते, योग्य अवलोकन आहे जी हस्तक्षेप करण्याची हमी देत नाही.

(iii) आरोपी क्रमांक.२ ला देखील दुखापत झाली ही वस्तुस्थितीच सूचित करते की तो घटनेच्या वेळी घटनास्थळी उपस्थित होता.

(iv) मौखिक पुराव्याला वैद्यकीय पुराव्याच्या माध्यमातून पुष्टी मिळते;

(v) एफ. आय. आर. आणि तोंडी पुराव्यांमध्ये किरकोळ विसंगती आहेत आणि त्यामुळे पी. डब्ल्यू.१ चा पुरावा मिटत नाही.

(vi) त्यांनी ***गुजरात राज्य विरुद्ध भारवाड*** (उपरोल्लेखित) प्रकरणातील न्यायनिर्णयामधील मुद्दा क्रमांक.३ ,४ आणि ५ मधील निरीक्षणांचा संदर्भ दिला, जे पृष्ठ ३ ७ वरील ट्रायल कोर्टाच्या न्यायनिर्णयाचा परिच्छेद ८ मध्ये पुनरुत्पादित केले आहे.

---
9 (१ ९ ८ ३)३ एस.सी.सी ६ २ ९

१६. या पार्श्वभूमीवर, या निष्कर्षांमध्ये बेकायदेशीरपणा आहे की नाही हे या न्यायालयाला शोधून काढावे लागेल.

१७. न्यायमूर्ती आर. एन. लद्धा यांच्या कामाच्या संबंधित एका तातडीच्या प्रकरणाचा उल्लेख माझ्यासमोर असल्याने, मी श्रुतलेखन थांबवले आणि ते पुढे ढकलले. आता संध्याकाळचे जवळजवळ ५ वाजून ५३ मिनिट झाले आहेत. त्यामुळे, पुढील श्रुतलेखन मंगळवारी दिले जातील.

१८. **दिनांक २६ मार्च २०२४ रोजी ' बोर्डावर सर्वात पहिले** लावण्यात आली' .

चालू ठेवले.

पुनरीक्षणासाठी कारणे

१९. खटल्याच्या न्यायालयाने नोंदवलेल्या निष्कर्षांमधील बेकायदेशीरपणाबद्दलच्या तक्रारीचे खालील पैलूंवर मूल्यांकन करणे आवश्यक आहेः

(ए) पी. डब्ल्यू. १ चा पुरावा विश्वासनिय आणि विश्वासार्ह आहे का?

(बी) तपासात काही त्रुटी आहेत का ज्या प्रकरणाच्या निकालावर परिणाम करतात?

(सी) कोणत्याही साक्षीदाराची तपासणी न केल्यास अभियोग पक्षाच्या संपूर्ण खटल्यावर विरुद्ध परिणाम होईल का?

(डी) एफ. आय. आर. ला विलंब झाला आहे का आणि त्यामुळे अभियोग पक्षाच्या संपूर्ण प्रकरणावर परिणाम होतो का?

(ई) ही कारणे पुनरीक्षणात्मक अधिकारक्षेत्रात विचारात घेतली जाऊ शकतात का?

पी. डब्ल्यू.१ चा पुरावा

२ ० . कायद्याच्या या प्रस्तावाबाबत वाद होऊ शकत नाही की दोषसिद्धी एकल साक्षीदाराच्या पुराव्यावर आधारित असू शकते, परंतु त्याच्या पुराव्याने काही चाचण्या पूर्ण केल्याच पाहिजेत. सर्वोच्च न्यायालयाने विविध न्यायनिर्णयांमध्ये **कोणत्या चाचण्या दिल्या आहेत**? त्यात हे समाविष्ट आहेः

ए . सदर साक्षीदाराने न्यायालयासमोर साक्ष देताना त्याच्या पोलीस जबाबातून काही **सुधारणा** केली आहे का,

बी. तो घडलेल्या घटनेचा **खरा स्पष्टीकरण** देत आहे की नाही, म्हणजे अभियोग पक्षाच्या प्रकरणानुसार घटना आणि आरोपीने सांगितलेल्या तथ्याची चाचणी करणे आवश्यक आहे.

सी. त्याने **ताबडतोब पोलिसांची मदत** घेतली की नाही या दृष्टिकोनातून याचे मूल्यांकन केले जाऊ शकते.

डी. आणखी एक दृष्टिकोन आहे. जरी तो प्रत्यक्षदर्शींच्या साक्षीशी संबंधित नसला, तरी तो **एकूण अभियोग पक्षाच्या प्रकरणाशी** संबंधित आहे, म्हणजे तपासादरम्यान कोणत्याही साक्षीदाराचे विधान नोंदवले गेले आहे की नाही हे सांगणे, जो जखमी प्रत्यक्षदर्शींच्या विधानाचे समर्थन करण्यासाठी उपलब्ध आहे.

ई. असा साक्षीदार आहे ज्याचे विधान तपासादरम्यान नोंदवले जाते परंतु **त्याची चौकशी केली जात नाही**, तर **संपूर्ण अभियोग पक्षाच्या प्रकरणावर** काय परिणाम होईल.

२ १ . या दृष्टीकोनातून जेव्हा मी पी. डब्ल्यू. १ -प्रथम माहितीदाराचा पुरावा वाचला आहे, अर्जदाराच्या वतीने काही सुधारणा निदर्शनास आणल्या गेल्या असल्या तरी त्या महत्वाच्या तपशीलांशी संबंधित आहेत असे मला वाटत नाही.

२ २ . माझे लक्ष त्याच्या उलटतपासणीच्या परिच्छेद २ मधील मजकुराकडे वेधले गेले. हे अर्जदार शंकरने काठी पकडण्याशी आणि त्याने काठीच्या मदतीने हल्ला करण्याशी संबंधित

आहे. हे अर्जदार चेतनभाई पटेल आणि अवधेश यादव यांनी त्याला बुक्कीने मारहाण करण्याशी संबंधित आहे. **जेव्हा एफ. आय. आर. मधील मजकुराचे अवलोकन केले** तेव्हा मला काय आढळते की :

ए. त्याने सांगितले आहे की सर्व अर्जदार पोलीस चौकीजवळ उभे होते आणि त्यांनी त्याचा मार्ग अडवला होता.

बी. सुरुवातीला, अर्जदार क्रमांक.२ अश्विनने त्याच्या मोटारसायकलला मागच्या बाजूने धक्का दिला, परिणामी तो खाली पडला. खरे तर, अर्जदार अश्विनही खाली पडला.

सी. पुढे, त्याने म्हटले आहे की अर्जदार-शंकर त्याच्याकडे धावला आणि त्याने वाईट शब्द उच्चारले आणि त्याच्या पाठीवर वार केले.

डी. त्यावेळी अर्जदार-चेतनकडे एक काठी होती आणि त्याने पहिल्या माहितीदाराच्या डाव्या पायावर वार केला आणि त्यानंतर अर्जदार-चेतनने लाकडी काठी अर्जदाराकडे सुपूर्द केली-शंकर आणि शंकरनेही त्याच्या हेल्मेटवर काठीच्या मदतीने त्याला मारहाण केली. त्याने त्याच्या उजव्या आणि डाव्या हाताच्या बाजूस बुक्क्यांनी मारहाण केली ज्यार्थी अर्जदार अश्विनच्या हातात एक दगड होता. त्याने ते त्याच्या हेल्मेटवर मारले.

एफ. ज्याअर्थी, अर्जदार अवधेश आणि चेतनने त्याचे हेल्मेट काढले आणि अर्जदार अश्विनने त्याला दगड मारले.

जी. पुढे त्याने सांगितले की त्याने आरडाओरडा केला आणि आजूबाजूचे लोक घटनास्थळी आले आणि परिणामी अर्जदार पळून गेले. त्यानंतर त्याने कंपनीच्या पर्सनल मॅनेजरला मोबाईलद्वारे फोन केला आणि पहिल्या माहिती देणाऱ्याला कंपनीच्या मोबाईलवरून विनोबा भावे, सिव्हिल हॉस्पिटल, सिल्वासा येथे नेण्यात आले. त्याने श्री. प्रवीण ड्रायव्हर आणि सुरक्षा अधिकारी एस. एन. यादव यांचे नाव दिले आहे.

२३. अनेक सुधारणा माझ्या निदर्शनास आणून दिल्या आहेत. **अशा सुधारणा आहेत ज्या कालांतराने घडल्या आहेत आणि त्या वस्तुस्थितीशी तपशीलांशी संबंधित नाही.**

खटल्याच्या न्यायालयासमोर मांडण्यात आलेले कथन.

२४. **न्यायालयांसमोर खालील दोन कथन उपलब्ध आहेत:-**

(ए) एक म्हणजे या सर्व अर्जदारांनी प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीवर केलेल्या हल्ल्याबद्दलची अभियोग पक्षाचे कथन.

(बी) तर, अर्जदार अश्विनने उलट कथन केले होते.

खरे तर, **त्याच्या मोटारसायकलने पहिल्या माहितीदाराच्या मोटारसायकलला धडक दिली आणि ते दोघेही खाली पडले.** दुसऱ्या शब्दांत, त्याने पहिल्या माहितीदाराने सांगितलेली तथ्ये नाकारली आहे. पहिली माहिती देणाऱ्याची उलटतपासणी करण्याच्या पद्धतीवरून (आतील पृष्ठ ५ पृष्ठ ७३ वर) आपण ही बचावात्मक भूमिका शोधू शकतो.

त्यांना देण्यात आलेल्या सूचना पुढीलप्रमाणे आहेत:-

ए. सूचना "*दिनांक ३० मार्च २००७ रोजी कोणतीही घटना घडली नाही*".

बी. पुढील सूचना *" पहिला माहिती देणारा त्याच्या मोटारसायकलवरून पडला आणि जखमी झाला"*.

सी. तपास अधिकारी-पी. डब्ल्यू.३ यांनाही पुढील मुद्द्यांवर सूचना देण्यात आल्या:-

ए. "तक्रारदार त्याच्या मोटारसायकलवरून खाली पडला आणि त्यामुळे त्याला दुखापत झाली ".

२५. **३१३ च्या निवेदनात** अर्जदारांनी त्यांच्या स्वतःच्या विधानानुसार ही घटना कशी घडली याबद्दल काहीही सांगितले नाही. त्यांनी केवळ *"त्यांच्यावर दबाव टाकल्याबद्दल आणि त्यांना नोकरीतून काढून टाकल्याबद्दल साक्षीदाराने खोटी माहिती दिलेल्या "* स्पष्टीकरण दिले.

२ ६ .   हे देखील खरे आहे की प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीने एफ. आय. आर. मध्ये आणि न्यायालयासमोर अर्जदार-अश्विन जमिनीवर पडल्याबद्दल सांगितले. अभियोग पक्षाने पी. डब्ल्यू.१-सुरेश कलेरिकल आणि पी. डब्ल्यू.४ -डॉ. सुनील पटेल यांची तपासणी करून अर्जदार अश्विनला झालेल्या दुखापती रेकॉर्डवर आणले आहे. अश्विनच्या **डाव्या गुडघ्याच्या सांध्यावर खरचटले** आहे, तर पहिल्या माहिती देणाऱ्याला **ताज्या जखमा झाल्या** आहेत, त्यापैकी एक उजव्या खांद्याच्या टोकावर आहे आणि दुसरा टिबियावर आहे आणि तिसरी कवटीच्या डाव्या पश्चभागावर आहे.

२ ७ .   हे खरे आहे की या वैद्यकीय अधिकाऱ्याने दोन्ही जखमींची तपासणी केली नाही, परंतु रेकॉर्डच्या आधारे आणि डॉ. मनोज सिंग ज्यांनी त्या दोघांची तपासणी केली, त्यांच्या हस्तलेखनाशी परिचित असल्यामुळे त्यांनी साक्ष दिली. ज्ञान आणि अनुभवाच्या आधारे या डॉक्टरांनी असे मत व्यक्त केले की जमिनीवर पडल्यास त्या दोघांनाही दुखापत होण्याची शक्यता आहे . अर्जदारांच्या विद्वान वकिलांनी या उत्तराचा फायदा घेत त्यांच्या निवेदनाचे समर्थन करण्याचा प्रयत्न केला की दुखापती या हल्ल्यामुळे नव्हे तर जमिनीवर पडल्यामुळे झाल्या आहेत.

अर्जदार/आरोपी अश्विनला झालेल्या दुखापतींविषयीचे निष्कर्ष.

२ ८ .   या पैलूवरील निष्कर्षाच्या अचूकतेचे मूल्यांकन करण्यासाठी, मी विद्वान खटल्याच्या न्यायाधीशाच्या निरीक्षणांचे अवलोकन केले आहे. विद्वान ट्रायल न्यायाधीशांनी न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद क्रमांक.६ ,७ ,९ ,१ १ आणि १ २ मध्ये हा पैलू हाताळला आहे. खटल्याच्या न्यायालयाने अर्जदार अश्विनला काय दुखापत झाली आहे याचा देखील विचार केला आहे परंतु अर्जदार अश्विनच्या अंगावर झालेल्या दुखापतीचे स्पष्टीकरण देण्याचे ओझे संबंधित खटल्याच्या न्यायालयाच्या निरीक्षणावर विचार करणे बरोबर असेल. परिच्छेद क्रमांक.९ मध्ये असे निरीक्षण केले आहे की:-

“ आरोपी-अश्विनला रात्री उशिरा कशी दुखापत झाली आणि त्याची विनोबा भावे रुग्णालयात तपासणी का करण्यात आली हे आरोपींनी स्पष्ट केलेले नाही. त्यामुळे आरोपी अश्विनची घटनेच्या ठिकाणी उपस्थिती सदर वस्तुस्थिती भक्कमपणे सिद्ध

करते.”

२९. अर्जदार- अश्विनच्या गुडघ्याच्या सांध्यावर झालेल्या दुखापतीबद्दल कोणीही समजू शकतो- **परंतु आरोपीनी अश्विनला झालेल्या दुखापतीबद्दल स्पष्टीकरण दिले नाही हा निष्कर्ष स्वीकारला जाऊ शकतो का?** ते होऊ शकत नाही. कारण पुराव्याच्या ओझेच्या स्वीकृत नियमांनुसार आरोपीवर कोणतेही ओझे नव्हते. अभियोग पक्षावर वर ओझे:-

ए. घडल्याचा आरोप असलेली तथ्ये सिद्ध करणे आणि

बी. आरोपीला दुखापत झाल्यास घटनेचा परिणाम देखील सिद्ध करणे .

तुम्ही आरोपीवर ओझे कसे टाकू शकता आणि दुखापतींचे स्पष्टीकरण न दिल्याबद्दल त्याला जबाबदार कसे धरू शकता? **खालील दोन्ही न्यायालयांचा हा पूर्णपणे चुकीचा दृष्टीकोन आहे.** जर पुराव्याचे अवलोकन करताना, जर खटल्याच्या न्यायालयाने पुराव्याचे नियम चुकीच्या पद्धतीने लागू केले असतील आणि काही निश्चित निष्कर्षावर पोहोचले असेल, **तर निश्चितच पुनरीक्षण न्यायालयाला हस्तक्षेप करण्याची संधी मिळाली आहे. आणि ते माझ्याद्वारे करण्यात आले.** घटनेदरम्यान आरोपीला दुखापत झाली असेल **तर आरोपी व्यक्तीसाठी पर्याय उपलब्ध आहेत. एकतर तो असे करू शकतोः-**

ए. त्याचा सहभाग आणि उपस्थिती ही नाकारणे किंवा

बी. तो म्हणू शकतो की तो उपस्थित होता आणि त्याला झालेल्या दुखापतींचे हे स्पष्टीकरण आहे.

३०. जर त्याने दुखापतीबद्दल स्पष्टीकरण देण्याची जबाबदारी स्वतःवर घेतली, तर अभियोग पक्षावरील भारा एवढा जास्त राहणार नाही. जेव्हा पुराव्याचा विशेषतः प्रथम माहिती देणारा सुरेश आणि आय. ओ. पी. डब्ल्यू. क्रमांक.३ च्या पुरावयाचे अवलोकन केले , तेव्हा आम्हाला आढळते की केवळ " पहिला माहिती देणारा मोटारसायकलवरून पडला" अशी सूचना देण्यात आली होती. परंतु **अर्जदार अश्विनला दुखापत कशी झाली याबद्दल कोणतीही सूचना नाही.** याचा अर्थ अर्जदारांनी अर्जदार अश्विनसह **या पैलूवर गप्प राहणे निवडले आहे.** शेवटी ती त्यांची निवड आहे.

३ १ .	तरीही आरोपीला झालेल्या दुखापतींचे स्पष्टीकरण देण्याच्या जबाबदारीतून अभियोग पक्ष मुक्त झालेला नाही. ते हे वेगवेगळ्या प्रकारे करू शकतातः-

(i) एकतर प्रत्यक्षदर्शींच्या माध्यमातून स्पष्टीकरण देऊन.

(ii) तपास अधिकाऱ्याच्या माध्यमातूनही.

या प्रकरणात एफ. आय. आर. तसेच पुराव्या मधील पी. डब्ल्यू.१- प्रत्यक्षदर्शीने (आम्ही दोघेही मोटारसायकलवरून खाली पडलो) अर्जदार अश्विन जमिनीवर पडला असल्याचे सांगितले. हे अभियोग पक्षाच्या वतीने दिलेले स्पष्टीकरण मानले जाऊ शकते का?

३ १ .	असे होऊ शकते की अर्जदार अश्विनने दिलेल्या डॅशमुळे, प्रथम माहिती देणारा सुरेश आणि अर्जदार अश्विनही जमिनीवर पडले होते. **पण मुद्दा तिथेच थांबत नाही**. प्रश्न असा आहे की जर अर्जदार अश्विन जमिनीवर पडला असेल तर पुढील प्रश्न उद्भवतो की त्याने पहिल्या माहिती देणाऱ्याला कशा प्रकारे मारहाण केली आहे. एकतर **अर्जदार अश्विन उभा राहिला असेल** आणि प्रथम माहिती देणाऱ्याकडे गेला असेल आणि नंतर त्याला मारहाण केली असेल. **दुसरी शक्यता** अशी आहे की जमिनीवर पडल्यानंतर अर्जदारांच्या वतीने मांडल्याप्रमाणे पुढील कोणतीही घटना घडली नसती. **जर आपण पहिल्या माहितीदाराचा पुरावा वाचला**, तर आपल्याला असे आढळेल कीः

ए.	प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीने आरोपीला विचारले की त्यांनी त्याला का रोखले आहे.

बी.	आरोपींनी उत्तर दिले की, "पहिली माहिती देणारा पार्किंग विभागात त्यांच्या शिस्तभंगाच्या कृत्यांना परवानगी देत नसल्यामुळे ते त्याला पुढे जाऊ देणार नाहीत".

सी.	प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीने शिस्तबद्ध क्रियाकलाप हाताळण्याचा त्याच्या दृष्टिकोनाचा स्पष्टीकरण देण्याचा प्रयत्न केला., त्या वेळी अर्जदार अश्विनने पहिल्या माहिती देणाऱ्याच्या मागच्या बाजूने त्याच्या बाईकला धडक दिली आणि तो जमिनीवर पडला.

डी. त्या वेळी उर्वरित तीन आरोपींनी त्याला मारहाण केली. सर-तपासणीच्या शेवटी त्यांनी हे स्पष्टीकरण दिले की अर्जदार अश्विनही जमिनीवर पडला. **ज्या पद्धतीने ही घटना घडली ती लक्षात घेता त्याची सखोल तपासणी करणे आवश्यक आहे.**

<u>इतर साक्षीदारांची तपासणी न होणे</u>

३ २ . <u>हे लक्षात घेणे महत्वाचे आहे की पीडब्ल्यू.१ वगळता घटनेच्या प्रत्यक्ष घडामोडींबाबत अभियोग पक्षाच्या वतीने इतर कोणत्याही साक्षीदाराची तपासणी केली जात नाही</u>. पी. डब्ल्यू.१ यांनी सांगितल्याप्रमाणे लोक जमले असले तरी कोणाचीही तपासणी केली गेली नाही. पहिली माहिती देणाऱ्या व्यक्तीने त्याच्या कार्यालयातील स्टाफला बोलावले आणि दोन व्यक्ती रुग्णवाहिकेने आले आणि त्याला विनोबा भावे रुग्णालयात नेण्यात आले, ही नोंद घेण्यासारखी बाब आहे. <u>हे लक्षात घेणे योग्य आहे की यापैकी कोणत्याही साक्षीदाराची अभियोग पक्षाच्या वतीने तपासणी करण्यात आली नाही</u>.

३ ३ . प्रत्येक प्रकरणात प्रत्यक्ष साक्षीदाराच्या साक्षीला पुष्टी मिळणे आवश्यक आहे हा सार्वत्रिक नियम नाही. जेव्हा मी ट्रायल कोर्ट आणि अपील कोर्टाचे निष्कर्ष वाचले, **तेव्हा दुर्दैवाने साक्षीदारांची तपासणी न केल्याबद्दलच्या पैलूवर कोणतेही निष्कर्ष सापडले नाही**_. हे देखील खरे आहे की ट्रायल कोर्ट आणि अपीलीय न्यायालयाने एका प्रत्यक्षदर्शीच्या पुराव्याच्या पर्याप्ततेवर अधिक भर दिला आहे. हे देखील खरे आहे की परिच्छेद क्रमांक.८ मध्ये खटल्याच्या न्यायालयाने ***गुजरात राज्य विरुद्ध भारवाड*** (उपरोल्लेखित) प्रकरणातील निरीक्षणे आणि जखमी साक्षीदारांच्या पुराव्याचे अवलोकन करण्यासाठी निर्धारित केलेल्या निकषांच्या आधारे त्यांच्या निष्कर्षाला समर्थन दिले आहे. **त्या तत्त्वांबद्दल वाद होऊ शकत नाही परंतु ते प्रत्येक प्रकरणातील तथ्ये आणि परिस्थितीवर अवलंबून असते.**

<u>पोलिसांकडे तात्काळ तक्रार नाही</u>

३ ४ . हे देखील खरे आहे की ही घटना दिनांक २ ९ मार्च २ ० ० ७ रोजी सुमारे २०.३० वाजता घडली ज्याअर्थी दिनांक ३ ० मार्च २ ० ० ७ रोजी सुमारे २ ० .३ ० वाजता ही घटना पोलिस स्टेशनमध्ये नोंदवली गेली. याचा अर्थ घटनेच्या जवळजवळ २ ४ तासांनंतर याची

तक्रार केली गेली. **याचा अर्थ घटनेच्या जवळजवळ २ ४ तासांनंतर माहिती देण्यात आली.** याला विलंब मानले जाऊ शकत नाही परंतु निश्चितपणे एफआयआर त्वरित दाखल केला गेला नाही. एफआयआर दाखल करण्यास होणारा विलंब मानला जाऊ शकतो का? पहिली माहिती देणाऱ्या व्यक्तीला तपासणीनंतर रुग्णालयात दाखल करण्यात आले नव्हते, ही नोंदींची बाब आहे. त्यांनी त्यांच्या वैयक्तिक क्षमतेनुसार नव्हे तर कंपनीचा कर्मचारी म्हणून तक्रार दाखल केली, ही नोंदींची बाब आहे. त्यामुळे त्याला कंपनीच्या स्टाफने मदत केली आणि अगदी त्याला कंपनीच्या स्टाफनेच ॲडमिट केले. ही स्थिति लक्षात घेता, प्रथम माहिती देणाऱ्या व्यक्तीला विनोबा भावे रुग्णालयात त्याच्या तपासणीनंतर लगेचच तक्रार दाखल करण्यापासून कशामुळे रोखले गेले? **पण दुर्दैवाने त्याच्या बाजूने किंवा अभियोग पक्षाच्या बाजूने कोणतेही स्पष्टीकरण येत नाही.**

३ ५ . म्हणून जर या दृष्टीकोनातून पुराव्याचे अवलोकन केले गेले तर **मला असे वाटते की पी. डब्ल्यू.१ च्या एकमेव साक्षीस पुष्टीचा अभाव आहे.** २ ४ तासांनंतर एफआयआर दाखल करण्यासाठी कोणतेही स्पष्टीकरण पुढे येत नाही. वर वर्णन केल्याप्रमाणे खटल्याच्या न्यायालयासमोर मांडण्यात आलेल्या विधानांचा विचार करता, या न्यायालयाला असे वाटते की इतर साक्षीदारांची तपासणी करणे खूप आवश्यक होते. जेव्हा मी दोन्ही न्यायनिर्णयांचा अवलोकन केले, तेव्हा त्यापैकी कशातही या पैलूंचा विचार केलेला नाही. शेवटी, पुराव्याचे अवलोकन म्हणजे काय. हे दुसरे काही नसून कोणत्या मुद्द्यांवर साक्षीपुरावा दाखल केला जातो आणि **त्यात काही पैलू देखील समाविष्ट आहेत ज्यावर अभियोग पक्षाने दाखल केले नाही.**

३ ६ . या प्रकरणात मी असा निष्कर्ष काढतो की अभियोग पक्षाने पहिल्या माहितीदाराच्या विधानाची पुष्टी करण्यासाठी साक्षीदारांची तपासणी करायला हवी होती. वस्तुस्थिती लक्षात घेता हे खूप आवश्यक होते आणि दुर्दैवाने खालील दोन्ही न्यायालयांनी या पैलूवर चर्चा केलेली नाही. खटल्याच्या न्यायालयाने दुखापतीचे स्पष्टीकरण देण्यासाठी आरोपींवर भार टाकण्यापर्यंत गेले होते. ते होऊ शकत नाही. हे पुराव्याचे अवलोकन करण्याच्या स्वीकृत तत्त्वांच्या विरोधात आहे. खाली दिलेल्या दोन्ही न्यायालयांनी केवळ तक्रारदाराच्या पुराव्यावर आणि गुन्ह्याच्या निष्कर्षापर्यंत पोहोचण्यासाठी ते कसे पुरेसे आहे यावर भर दिला आहे परंतु

खाली दिलेल्या दोन्ही न्यायालयांनी अभियोग पक्षाच्या वतीने पुरावा उपलब्ध असताना देखील सादर केला गेला नाही या वस्तुस्थितीकडे दुर्लक्ष केले आहे. हा पहिल्या माहितीदाराचा दोष नाही तर अभियोग पक्षाचा दोष आहे. हे लक्षात घेता, खालील दोन्ही न्यायालयांचे निष्कर्ष कायद्याच्या नजरेत कायम राहू शकत नाहीत.

३७. खालील दोन्ही न्यायालयांनी केलेली चूक सुधारण्यासाठी हे न्यायालय निश्चितपणे पुनरीक्षणात्मक अधिकारितेचा वापर करू शकते. मी या निष्कर्षावर आधीच सादर केलेल्या पुराव्याच्या आधारे आलेला नाही कारण तो पुराव्याच्या अवलोकनाशी संबंधित आहे ज्याला सामान्यतः पुनरीक्षण अधिकारितात परवानगी नाही. मी पुराव्यांच्या आधारे निष्कर्ष दिले आहेत जे दाखल केले जाऊ शकत होते परंतु अभियोग पक्षाद्वारे दाखल केले गेले नाहीत.

३८. वरील चर्चेसाठी, मी असा निष्कर्ष काढतो की खालील दोन्ही न्यायालयांनी सर्व अर्जदारांना संशयाचा लाभ द्यायला हवा होता. दोषसिद्धीचा न्यायनिर्णय रद्दबातल करणे आवश्यक आहे. त्यामुळे पुढील आदेशः

आदेश

(i) पुनरिक्षण मंजूर केले जाते.

(ii) दादरा आणि नगर हवेली, सिल्वासा येथील मुख्य न्यायदंडाधिकारी न्यायालयाने एस. सी. सी. क्रमांक.५५/२००८ मध्ये पारित केलेला आणि दिनांक ३१ जानेवारी २०१७ रोजी सिल्वासा येथील दादरा आणि नगर हवेली येथील सत्र न्यायाधीश न्यायालयाने आय. पी. सी. च्या कलम ३४ सह वाचन केलेले कलम ३२३,३४१ अंतर्गत दंडनीय गुन्ह्यांसाठी फौजदारी अपील क्रमांक.१/२०१५ मध्ये पुष्टी केलेला दोषसिद्धीचा न्यायनिर्णय रद्दबातल करण्यात आला आहे.

(iii) अर्जदार क्रमांक.१ -शंकर छाणा वसावा, अर्जदार क्रमांक.२ -अश्विन रामनरेश सिंह, अर्जदार क्रमांक.३ -चेतन माकन पटेल आणि अर्जदार क्रमांक.४ -

अवधेश संपत यादव यांची निर्दोष मुक्तता करण्यात आली आहे.

(iv) भरलेल्या दंडाची रक्कम, काही असल्यास, परत केली जावी.

(v) पुनरीक्षण अर्ज निकाली काढण्यात येते.

[न्यायमूर्ती एस.एम.मोडक]

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".